

Tieteenhistoriaa Liivinmaalla ja Kuurinmaalla

■ Anto Leikola

Kesällä 1958, ”Hruštšovin suojasään aikana”, kuten akateemikko Janis Stradinš asian ilmaisi yli puoli vuosisataa myöhemmin, alkoi Baltian tieteenhistorian konferenssien traditio. Lokakuun alkupäivinä 2015 Latviassa järjestetty kokous oli lajissaan jo kahdeskymmenesseitsemäs.

Kokoontumispaikkoina olivat olleet ennen kaikkea Riika, Tartto ja Vilna, mutta elokuussa 2014 jopa Helsinki. Tällä kertaa kokous oli jakautunut kahteen osaan: ensimmäinen pidettiin Riiasa, mutta jälkipuoliskon sijoituspaikkana oli Jelgava – vanhalta saksalaiselta nimeltään Mitau – jossa kunnioitettiin Baltian ensimmäisen oppineiden yhteisön, Kuurinmaan kirjallisuus- ja taideseuran perustamisen 200-vuotismuistoa. Tämän muistovuoden johdosta myös konferenssin yleisteemana oli ”Oppineiden seurat, tiedeakatemit ja akateeminen yhteisö Baltiassa”. Mutta samalla muistettiin myös Baltian tieteenhistorian ja -filosofian seuran perustamista 25 vuotta sitten, kun kaikki Baltian maat olivat päässeet uuden itsenäisyytensä kynnykselle. Konferenssilla oli kolmen ensimmäisen vuosikymmenen aikana myös tietty merkitys tiellä kohti itsenäisyyttä, sillä mitään poliittista tai hallinnollista ”yhteisbalttilaisuutta” ei Neuvostoliitossa tunnettu eikä suvaittu.

Konferenssi alkoi 1.10. Latvian Tiedeakatemian talossa – Riian päärautatieaseman lähellä sijaitsevassa ”Stalininhampaassa” – pidetyllä yleisistunnolla, jossa minua oli pyydetty pitämään esitelmä aiheesta ”Tieteelliset seurat Suomessa”; muut esitelmöitsijät olivat akateemikko Janis Stradinš Latviasta, professori Libertas Klimka Liettuasta ja (videolta puhunut) professori Peeter Mürsepp Virosta, kaikki vanhoja tuttuja edellisistä konferensseista. Merkillistä kyllä muita suomalaisia ei ollut paikalla – ehkä

informaatio ei ollut kulkenut, vaikka viime vuonna vastaava kokous oli ollut Helsingissä, ja se sai kyllä nyt muun muassa Stradinšilta täyden tunnustuksen.

Yleisesitelmien jälkeen seurasi juhlallinen kunniadiplomien jakaminen, ja sain yllätyksekseni todeta joutuneeni Baltian tieteenhistorian ja -filosofian seuran kunniajäseneksi! Sitten pidettiin mainitun seuran kokous, jossa ei oikeastaan ollut muuta asiaa kuin seuraavasta konferenssista päättäminen. Vuodeksi 2017 ei muita ehdokkaita esitetty kuin Tartto – mutta moni esitti toivomuksen, että vuoden 2019 konferenssi voitaisiin pitää taas Helsingissä.

Iltapäivällä oli esitelmiä kahdessa eri sektiossa – toinen käsitteli lääketieteen ja toinen humanististen ja luonnontieteiden sekä tekniikan historiaa.

Konferenssin toisena päivänä siirryttiin bussilla Jelgavaan, jonne Riiaasta on matkaa vain nelisenkymmentä kilometriä. Siellä oli kokouspaikkana vanha Academia Petrina, nykyään taiteilija G. Eliasille omistettu taidemuseo, missä kuultiin muun muassa Euroopan tiede- ja taideakatemian presidentin Felix Ungerin, museon johtajan Gita Grasen sekä Jelgavan kaupunginjohtajan Andris Ravinšin tervehdyspuheet. Museokierroksen jälkeen tutustuttiin vanhaan herttualliseen palatsiin, joka toimii nykyään maatalousyliopistona, ja sen kellarissa sijaitsevaan Kuurinmaan herttuoiden hautakammioon. Lopuksi palattiin Riikaan, missä saatiin vielä perusteellisesti tutustua upouuteen jättimäiseen Kansalliskirjastoon, ja sitten olikin aika sanoa näkemiin niin vanhoille kuin uusillekin tutuille ja toivoa, että parin vuoden kuluttua nähtäisiin Tartossa.

Kirjoittaja on oppihistorian professori (emeritus).